

วิเคราะห์ศึกษาแนวความคิด ของ Clare W. Graves ในเรื่อง วิวัฒนาการของพฤติกรรมจริยธรรม*

ปรีชา ธรรมมา

ในบทความของ Clare W. Graves เรื่องทฤษฎีพฤติกรรมจริยธรรม มีประเด็นปัญหาที่ควรแก่การวิเคราะห์ศึกษาหลายประเด็นด้วยกัน หนึ่งในประเด็น เหล่านั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิวัฒนาการของพฤติกรรมจริยธรรม ซึ่งควรจะทำให้เข้าใจโดยพิจารณาถึงความต้องการต่าง ๆ ของคนตามแนวความคิดของ Maslow ดังที่ Roe ได้ปรับขยายออกไป และจัดลำดับไว้รวม ๘ ระบบด้วยกัน คือ ๑) ระบบสรีระหรือการอยู่รอด ๒) ระบบความปลอดภัย ๓) ระบบการมีสังกัด ๔) ระบบสถานภาพ ๕) ระบบการรู้ ๖) ระบบการเข้าใจ ๗) ระบบความงามและ ๘) ระบบสัจการแห่งตน (Self-actualization) แต่ละระบบที่ต่ำกว่ามีแนวโน้มที่จะช่วยในระดับถัดขึ้นไป จนกระทั่งระบบที่ต่ำกว่านั้น ได้รับการตอบสนองโดยอัตโนมัติ และมีรูปแบบของพฤติกรรมบังเกิดขึ้นควบคู่กับแต่ละระดับ เมื่อได้แก้ปัญหาในระดับที่ผ่านไปแล้ว คนเราก็จะเคลื่อนย้ายก้าวไปสู่ระดับที่สูงถัดไป

ตอนแรกคนเราพยายามสนองความต้องการทางสรีระหรือความต้องการอยู่รอดและในทันทีที่ความต้องการนี้ได้รับการตอบสนอง และด้วยพลังงานเพียงเล็กน้อย เขาก็จะก้าวไปสู่ปัญหาภัยอันตรายจากสิ่งของ สัตว์และคน ครั้นเมื่อเขาอยู่รอดปลอดภัยแล้วก็จะก้าวไปสู่การมีสังกัด และอยู่นานพอที่จะเอาชนะปัญหาต่างๆ ได้แล้วจึงก้าวไปสู่ระดับของการแสวงหาสถานภาพ

เมื่อคนก้าวจากระดับการแสวงหาสถานภาพซึ่งเป็นระดับสี่ไปสู่ระดับห้า คือ เสรีภาพที่จะรู้และกระทำนั้น ช่องว่างอันลึกกล้าด้วยความหมายกำลังจะถูกข้ามไป สะพานเชื่อมระหว่างระดับสี่กับระดับห้าเป็นสะพานระหว่างการเอาและการให้ ระหว่างการรับกับการบริจาค ระหว่างการทำลายกับการก่อสร้าง เป็นสะพานระหว่างความคล้ายคลึงกับสัตว์กับความไม่คล้ายคลึงกับสัตว์ ดังนั้นเมื่อเราเข้าถึงความหมายของการผ่านจากระดับของการแสวงหาสถานภาพไปสู่ระดับของการรู้และกระทำแล้ว เราก็สามารถที่จะอธิบายความแตกต่างอันใหญ่หลวงระหว่างคนกับสัตว์ และจะเห็นว่า ณ จุดนี้เราได้ก้าวมาถึงเส้นที่แบ่งแยกระหว่างความต้องการที่คนและสัตว์ชั้นต่ำมีอยู่ร่วมกันกับความต้องการที่เป็นของคน เมื่อคนได้เข้ามาถึงระดับห้าแล้ว เขาจะถูกผลักดันโดยความรู้และความมั่นใจให้เข้าไปสู่ระดับที่สูงขึ้น ความรู้และความสามารถจะนำเขาไปสู่ระดับของความเข้าใจและความเห็น

อกเห็นใจ และจากนั้นก็ไปสู่ระดับของความซาบซึ่งความงาม และในที่สุดก็เข้าสู่ภาวะแห่งตนอันแท้จริง

นอกจากระบบความต้องการระดับต่างๆ ทั้งแปดแล้ว Graves มีความคิดเห็นว่ามีระบบจริยธรรมบังเกิดควบคู่กับแต่ละระดับของความต้อการด้วย และระบบจริยธรรมที่แต่ละระดับของความต้อการนั้นประกอบด้วยค่านิยมสองชนิด ชนิดแรกเป็นค่านิยมที่ดีสำหรับคนขณะที่อยู่ ณ ระดับความต้อการระดับหนึ่งๆ โดยเฉพาะ แต่เป็นค่านิยมที่ไม่ดีสำหรับคนที่มุ่งไปสู่ระดับพฤติกรรมที่สูงขึ้น ส่วนค่านิยมชนิดที่สองเป็นค่านิยมที่ได้รับการเสริมแต่งแล้ว เป็นสิ่งดีสำหรับคน ไม่ว่าจะเป็นกาลและเทศะใดๆ และไม่ว่าระดับใดของความต้อการ ตัวอย่างของค่านิยมชนิดแรก เช่น การอดอาหาร หรือการเชื่อว่า ไม่ควรแสวงหาความเพลิดเพลิน ในระดับของความอยู่รอดนั้น ถือว่าเป็นค่านิยมที่ดีสำหรับระดับนี้ แต่จะไม่ดีสำหรับคนที่มุ่งไปสู่ระดับสูงขึ้น เพราะการขาดอาหาร การขาดความเพลิดเพลินจะยังผลให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายและทางจิตใจ แม้จะไม่ถึงกับเสียชีวิตก็ตาม แต่อาจถึงกับเสียชีวิต ไม่สามารถก้าวไปสู่ระดับที่สูงขึ้น ส่วนตัวอย่างของค่านิยมชนิดที่สอง ได้แก่ การให้ความสำคัญ หรือคุณค่าแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น คนที่เก่งกล้าสามารถอันอยู่ ณ ระดับที่สองของความต้อการ ถึงแม้ว่า คนจำนวนมากยังให้คุณค่าทำนองนี้อยู่ก็จริง แต่เนื่องจากทำให้เกิดผลเสียต่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ ณ ระดับที่สูงขึ้น จึงจำเป็นต้องปรุ่แต่งค่านิยมนี้ เช่น แทนที่จะให้คุณค่าแก่ใครคนใดเพียงคนเดียว ก็ให้คุณค่าแก่คนอื่น ๆ แต่ละคนด้วย เพราะมีฉะนั้นแล้วพัฒนาการด้านจริยธรรมของคนก็จะ ต้องหยุดชะงักลงไป การปรับปรุงค่านิยมเพื่อให้มีความเหมาะสมในทำนองดังกล่าวนี้ จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของพัฒนาการด้านจริยธรรม ซึ่งทำให้เห็นความต่อเนื่องของวิวัฒนาการได้อย่างชัดเจนมาก

ส่วนระบบจริยธรรมที่สัมพันธ์ควบคู่กับความต้อการแต่ละระดับนั้น ก็เป็นไปตามหลักพื้นฐานที่ว่า ขณะที่คนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่นั้น เขาได้ก้าวไปอย่างช้าๆ จากระบบจริยธรรมหนึ่ง ที่มีคุณค่าต่อความเป็นอยู่ภายในขอบเขตหนึ่ง ไปสู่ระบบที่สูงขึ้นเหมาะสมมากขึ้นต่อการดำรงรักษาชีวิตเอาไว้ และเหมาะกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนของคน และขณะที่คนและสังคมเติบโตสูงขึ้น คนก็ต้องสลัดทิ้งค่านิยมเก่า ๆ ออกไป เพื่อจะได้สร้างค่านิยมอีกชุดหนึ่งที่สามารถช่วยให้เขามีชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุขร่วมกับคนทั้งหลาย คนที่มีชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยค่านิยมต่าง ๆ หลายชุด

ต่อไปนี้เป็นตารางแสดงระบบจริยธรรมที่ควบคู่กับความต้อการแต่ละระดับในทัศนะของ Graves

ความต้องการ	ระบบจริยธรรม
ความอยู่รอด	ความเสียสละ
ความปลอดภัย	อำนาจ
สังกัด	การคล้อยตาม
สถานภาพ	การรับบทบาท
ความรู้	การรู้จัก
ความเข้าใจ	ความเมตตากรุณา
ความงาม	ความซาบซึ้ง
สักการแห่งตน	ความเป็นมนุษย์

ระบบจริยธรรมระดับแรกคือ การเสียสละ เป็นจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนหลักที่ว่า ข้าจะทนทุกข์ทรมานในชาตินี้ เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า ตัวข้ามีค่าควรแก่การมีชีวิตอยู่ตลอดไป ค่านิยมในจริยธรรมนี้ได้แก่ การปฏิเสธ การงดเว้น การถ่อมตน การเคารพนบนอบ การเคร่งครัด การอุทิศหรือสละตน ไม่มีการตามใจตนเอง และการบังคับตนเองอย่างเข้มงวดกวดขัน ค่านิยมนี้มีอยู่ในจริยธรรมของฮินดู อินเดียนแดงเผ่ายูรอก ชาวคริสต์ที่เผาตัวเอง สาวกของคาลวิน และเซเกอร์ และน่าจะได้พิจารณาดูว่า อะไรเป็นเหตุให้ค่านิยมนี้ควบคู่กับระดับความต้องการเพื่อความอยู่รอด

จริยธรรมการเสียสละเกิดขึ้นจากความคิดที่ว่า ชีวิตนี้ล่อแหลมต่ออันตราย คนมิได้มีชีวิตอยู่ในโลกเพื่อความเพลิดเพลิน และคนต้องต่อสู้อย่างไม่จบสิ้นกับความต้องการทางสรีระที่ไม่ได้รับการตอบสนองให้เป็นที่พอใจ เขาจึงคิดว่าเป็นความจำเป็นที่เขาจะต้องทนทุกข์ทรมาน เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า ตัวเขามีค่าควรแก่การได้รับความสุขความเพลิดเพลินในชาติหน้า เขาจึงได้สร้างกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อกำหนดพฤติกรรมเสียสละที่เหมาะสม เพื่อจะได้มั่นใจว่า พฤติกรรมนั้นจะได้นำตัวเขาไปสู่เป้าหมายในสรวงสวรรค์ กฎเกณฑ์เหล่านั้นเป็นการกำหนดค่าใช้จ่ายที่เขาจะต้องชำระเพื่อชีวิตในสวรรค์ของเขา ค่าที่เขาต้องชำระ ณ ระดับของการอยู่รอดคือ การไม่มีความสุขความเพลิดเพลินในขณะที่เขามีชีวิตอยู่ และจำเป็นรายการต่อมาถึงเวลาที่คนเกิดสงสัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายนี้ และตั้งคำถามว่า ทำไมคนจึงไม่สามารถมีความสุขในภพนี้ในชาตินี้ พวกเขาเริ่มตั้งคำถามทำนองนี้ในใจของเขา จริยธรรมการเสียสละก็เริ่มเสื่อมถอยลงไปและพร้อมที่จะถูกสลัดออกไป และได้เป็นไปดังที่กล่าวมานี้จริงๆ แต่พฤติกรรมจริยธรรมมิได้หายไป เพราะระหว่งที่ก้าวไปสู่อีกระดับหนึ่งนั้น บางครั้งก็สิ้น บางครั้งก็ล้มลุกคลุกคลานก่อนที่จะถึงเป้าหมาย พวกเขาสลัดทิ้งจริยธรรม

การอยู่รอดในส่วนที่ไม่เหมาะสมออกไป เขาก็สามารถสะสมพลังงานอันเกิดจากการตอบสนองความต้องการอยู่รอด ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีอำนาจบังเกิดขึ้นในตัวเขา และอำนาจนี้ช่วยก่อให้เกิดจริยธรรม **อำนาจเป็นความชอบธรรม** **ถ้ามีอำนาจ** **และการยอมจำนนต่ออำนาจ** ขึ้นมา

รูปแบบในระดับที่สองของพฤติกรรมจริยธรรมได้แก่ ระบบแมคเคียเวลลี (Machiavellian system) ซึ่งบังเกิดมีขึ้นในช่วงเวลาที่ชาวตะวันตกออกมาจากยุคมืด เป็นการไต่เต้าออกไปจากระดับการอยู่รอดขึ้นไปสู่ระดับที่สูงขึ้น ตรงกับช่วงเวลาที่เรียกว่ายุคของการฟื้นฟู (Renaissance) และนับว่าเป็นการถือกำเนิดใหม่ของคน คือคนได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ และอาจเป็นการบังเอิญที่ยุคสมัยของการเสียดสีของคนตะวันตกได้เลือนหายไปพร้อม ๆ กับความเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม ประวัติศาสตร์ของช่วงเวลาแห่งยุคของการฟื้นฟูบอกให้เราทราบว่า มีคนเพียงไม่กี่คนในตอนเริ่มต้นที่สามารถหลุดพ้นจากปัญหาการอยู่รอดและก้าวไปสู่ระดับของความปลอดภัย ส่วนคนที่ไม่สามารถปลดปล่อยตนเองก็ยังคงอยู่กับปัญหาการอยู่รอดต่อไปอีก มีคนเพียงไม่กี่คนที่ทรงอำนาจ แต่มีคนอีกจำนวนมากเป็นผู้จำนนต่ออำนาจ คนเหล่านี้ยอมรับ **อำนาจเป็นความชอบธรรม** ของคนเพียงไม่กี่คน ทั้งนี้ เพราะว่าการยอมรับเช่นนี้เป็นหลักประกันการอยู่รอด

ระบบแมคเคียเวลลีเมื่อพิจารณาตามทฤษฎีวิวัฒนาการของจริยธรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทรงอำนาจของ **คนมี** และหน้าที่ของ **คนไม่มี** การรับใช้ และ การ **คุ้มครอง** เมื่อคนได้รับประกันความปลอดภัยโดยการเป็นข้าทาสบริวารแล้ว **คนมี** ก็อยู่ในอำนาจของเขาต่อไป ศีลธรรมของระบบแมคเคียเวลลีเป็นการประพฤติปฏิบัติตามที่ผู้ทรงอำนาจบงการ แต่ละคนได้รับมอบหมายบทบาทของตน และแต่ละคนก็ได้รับความมั่นคงปลอดภัยตราบเท่าที่ยังตั้งตนอยู่ในบทบาทของตนเอง ทั้งผู้ทรงอำนาจและผู้ยอมจำนนต่างก็สร้างเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าชีวิตของตนเองจะไม่เป็นอันตราย ด้วยเหตุที่ข้อนี้เป็นจริยธรรมระดับสองที่เกิดจากระบบความต้องการระดับสอง ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าบทบาทของทั้งสองฝ่ายตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง เพื่อให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ จากธรรมชาติและคนด้วยกัน **คนมี** ก็มีเหตุผลของตนเองสำหรับการประพฤติปฏิบัติตน และมีเหตุผลสนับสนุนสิทธิของแต่ละคน แต่จริง ๆ แล้วสิทธิต่าง ๆ ได้กลายเป็นสิทธิของผู้ทรงอำนาจเด็ดขาดในการจัดการบริหาร เป็นสิทธิอันชอบธรรมของผู้ครองตำแหน่งอันทรงอำนาจ และเมื่อใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าอำนาจของตนถูกข่มขู่หรือบั่นทอนโดยอีกฝ่ายหนึ่ง การต่อสู้ การสู้รบ หรือการสงครามก็จะเกิดขึ้นระหว่างพวก ระหว่างเผ่า หรือระหว่างชนชาติ ถ้าเขาออกต่อสู้เขาจะได้รับเกียรติยศชื่อเสียงสำหรับการกระทำที่ช่วยรักษาสถานภาพและความปลอดภัยให้แก่หัวหน้า แต่บางครั้งเขาต้องสูญเสียชีวิต และถ้าเขาสามารถผลิต

ตามที่มีผู้จัดการต้องการ เขาก็จะได้รับบำเหน็จรางวัล ซึ่งในที่สุดแล้วเขาจะเกิดความรู้สึกเกลียดชัง เมื่อเขาเห็นว่า ค่าที่ต้องตอบแทนหรือการปฏิบัติเพื่อรับใช้นั้นมันมากเกินไป

ขั้นของระบบแมคเคียเวลลีเป็นขั้นที่จำเป็นต่อการก้าวไปสู่อิสระทางศีลธรรมของคนก็จริง แต่ในที่สุดก็ถึงจุดเสื่อมและถูกสลัดทิ้งออกไป เพราะพันธุกรรมมิได้ให้สติปัญญาแต่เฉพาะแก่สมองของผู้ทรงอำนาจเท่านั้น 'คนไม่มี' ก็มีโอกาสมันจะมีสติปัญญาได้เหมือนกัน ต่อมาอีกมีข้ามานาน 'คนไม่มี' ที่ฉลาดก็ปฏิบัติขัดขึ้น จริยธรรมของระบบแมคเคียเวลลีก็ถูกทำลายลงไป 'คนที่มี' ก็พบในเวลาต่อมาว่า อำนาจแต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำให้เขาพอใจ คนต้องการให้ตนเองเป็นที่ชอบพออีกด้วย และด้วยประการฉะนี้ ทั้ง 'ผู้มี' และ 'ผู้ไม่มี' ต่างก็เห็นจุดอ่อนของจริยธรรม อำนาจเป็นความชอบธรรม' และพยายามก้าวไปสู่ระดับสูงขึ้นไปอีก คือ ก้าวไปสู่ระดับความต้องการสังกัด และไปสู่จริยธรรมของการคล้อยตามคนต้องการให้เป็นที่ยอมรับ ต้องการเป็นที่ชอบพอ ไม่ต้องการเป็นที่เกลียดชังของคนทั้งหลาย พฤติกรรมหมู่คณะหรือพฤติกรรมองค์กรเป็นระบบ พฤติกรรมที่บังเกิดขึ้น มีกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมากำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมให้คนถือปฏิบัติ เพื่อให้หมู่คณะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และเมื่อกฎเกณฑ์แพร่หลายกว้างขวางออกไป คนที่อยู่ในแวดวงเดียวกันก็กินอาหารเหมือน ๆ กัน แต่งกายเหมือน ๆ กัน พูดเหมือน ๆ กัน และหลับนอนเหมือน ๆ กัน

เมื่อจริยธรรมของการคล้อยตามครอบงำพฤติกรรมของคนโดยมีเครื่องล่อใจ และแนวทางปฏิบัติจากคนอื่น คนก็สามารถตอบสนองและกระทำสิ่งที่ถูกต้องตามความต้องการของหมู่คณะ แต่คนไม่สามารถเลือกกระทำตามอำเภอใจของตนเอง เขาเป็นคนดีในฐานะเป็นฝ่ายรับปฏิบัติ โดยไม่ซักถามและไม่ใช้ความคิด ซึ่งจะไม่ทำให้เขามีปัญหายุ่งยากอะไรกับหมู่คณะ จริยธรรมของการคล้อยตามถือว่า หมู่คณะเป็นแหล่งของความถูกต้อง การมีสังกัดเป็นความต้องการสูงสุดของอินทรีย์ จุดประสงค์ของความรู้ก็เพื่อให้สิ่งที่เป็นสาระประโยชน์แก่หมู่คณะ การสื่อสารเป็นหนทางที่ช่วยให้ไปถึงจุดหมายปลายทาง ทุกสิ่งจะสมบูรณ์แบบและทุกคนจะแสดงพฤติกรรมเหมาะสมเมื่อการสื่อสารสมบูรณ์ เมื่อได้ตัดสินใจแล้ว ว่า อะไรคือพฤติกรรมที่ดีและสื่อสารให้ทราบผลการตัดสินใจถึงกันแล้ว ปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ ก็จะหมดสิ้นไป เพราะจะไม่มีความขัดแย้งระหว่างคนที่รับรู้อะไรต่าง ๆ ที่เหมือน ๆ กัน

ผลของการปฏิบัติตามจริยธรรมของการคล้อยตาม มีค่าที่ต้องชำระสำหรับพฤติกรรมที่เหมาะสมมากเกินไป การยอมรับทำให้คนต้องสูญเสียเอกัตภาพ ค่านี้นี้เขาไม่สามารถจะจ่ายให้ได้ เหตุที่เขาไม่สามารถจ่ายได้ก็เพราะ เขาเป็นคน ไม่ได้เป็นเครื่องจักร เครื่องกล และด้วยเหตุนี้คนจึงเคลื่อนขึ้นไปสู่พฤติกรรมระดับถัดไปและก้าวไปถึงระดับสูงกว่า และเป็นระดับที่เป็นมนุษย์มากขึ้น

ในขณะที่คนแสวงหาสถานภาพ เขาเป็นคนสละตนเอง เป็นทาส เป็นจักรกลทางสังคมและทางอุตสาหกรรม แต่แล้วคนส่วนมากมิได้เป็นอะไร และเมื่อถูกผลักดันต่อไปอีกเพื่อเป็นอะไรบางอย่าง เขาก็ไปติดอยู่กับตำแหน่ง ติดอยู่กับวัตถุนิยม อภิสัทธา ภัยอันตราย ยี่ห้อ สระว่ายนํ้า ตลอดจนสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่แสดงถึงสถานภาพ ณ ระดับนี้ คนต้องการให้คนอื่นเคารพนับถือ ต้องการให้คนอื่นซาบซึ้ง ต้องการเป็นที่ยอมรับว่า เป็นคนเด่น คนดัง และเพื่อให้ได้รับความเคารพนับถือจากคนอื่นและเพื่อเพิ่มพูนความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ คนจึงเสาะแสวงหาเพื่อเป็นอะไรบางอย่าง ดังนั้น คนที่เสาะแสวงหาสถานภาพจึงแสดงพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจนานาประการ และต้องเป็นผู้แสดงบทบาทอย่างเชี่ยวชาญ เขาจะเป็นทุกอย่างต่อทุกคน และพยายามให้เป็นที่ยอมรับนับถือทุกคนหรือของบางคน ในแต่ละวันเขา เป็นได้หลาย ๆ อย่างแต่ไม่เคยเป็นตัวของตัวเอง เขาเป็นคนเก่งในสิ่งที่หญิงสาวต้องการให้เขาเป็น เป็นหลานชายที่ดีที่สุดของคุณย่า เป็นคนบริษัทยุคใหม่ในบริษัท เป็นหัวหน้าของทุกคนที่เป็นหัวหน้าและเป็นคนต่อต้านสังคมที่ดีที่สุดในบรรดาบุคคลที่ต่อต้านสังคม สำหรับผู้เสาะแสวงหาสถานภาพนั้นชีวิตศีลธรรมคือชีวิตที่ช่วยให้ตนเองประสบความสำเร็จ พฤติกรรมเป็นเช่นไรไม่สำคัญ พฤติกรรมใดช่วยให้เขาเด่นขึ้นมาได้ ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมดี เขาถือว่า พฤติกรรมที่เหมาะสมนั้นย่อมนำมาซึ่งการยอมรับนับถือ และทำให้เขารู้สึกว่าได้บรรลุถึงสิ่งที่เขาต้องการ แต่เขาก็มิได้บรรลุถึงอะไร เพราะบทบาทของเขาผิดพลาด คนอื่นต้องการจากเขาน้อยกว่าที่เขาจะต้องให้ เขามิได้บรรลุถึงความเป็นมนุษย์ของตนเอง ทั้งนี้ เพราะเขาไม่ได้พัฒนาตนเองในด้านการรู้คิด ความเมตตา กรุณา และความซาบซึ้งในความงามทั้งหลาย แต่กระนั้นก็ตามคนมีญาณรับรู้พอที่จะมองเห็นอนาคต แม้การเห็นจะเลื่อนลงก็ตาม แต่ก็สามารถนำเขาไปสู่ระดับจริยธรรมที่สูงขึ้น คือ จริยธรรมการรู้คิด

พฤติกรรมเหมาะสมภายใต้จริยธรรมการรู้คิดเป็นวิถีทางของการค้นคว้าแสวงหา "หาแล้วเจ้าจะรู้" เป็นรากฐานของจริยธรรมการรู้คิด แนวทางเหมาะสมของการแสดงพฤติกรรมคือแนวทางที่มาจากความรู้สึกที่เป็นจริง ถ้าสภาพที่เป็นจริงเป็นสภาพที่คนต้องมีความทุกข์แล้ว เป็นการดีที่เป็นทุกข์ ถ้าเป็นสภาพที่คนต้องมีความสุข เป็นการดีที่เป็นสุข ถ้าสถานการณ์ใดต้องการให้มีการนิยมใช้อำนาจ เป็นการดีที่เป็นเผด็จการ และถ้าต้องการประชาธิปไตย ก็เป็นการดีที่เป็นประชาธิปไตย พฤติกรรมต่างๆ ย่อมถูกต้องตามทำนองคลองธรรมภายใต้จริยธรรมการรู้คิด ถ้าหากว่าพฤติกรรมนั้นๆ ตั้งอยู่บนหลัก ฐานดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และเขาจะไม่รู้สึกละอายใจเมื่อแสดงพฤติกรรมออกไปแล้ว ภายใต้ขอบเขตนี้ และต้องประสบความสำเร็จล้มเหลว พฤติกรรมการรู้คิดกำหนดไว้ว่า สิ่งที่เราเห็นว่าถูกต้องวันนี้ อาจเห็นว่าไม่ถูกต้องในวันพรุ่งนี้ และกำหนดว่าพฤติกรรมบางอย่างที่ผิดไปเมื่อวานนี้ก็จะผิดเสมอไป ส่วนพฤติกรรมบางอย่างที่ถูกต้องเมื่อวานนี้ ก็จะถูกต้องเสมอไป เพราะความรับรู้บอกให้เราทราบเช่นนั้น และในขณะที่เดียวกันจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้น

ฐานของความรู้ก็ได้แสดงออกถึงความต้องการในระดับที่สูงขึ้น คือระดับความเข้าใจ

ณ ระดับความต้องการที่จะเข้าใจนี้ คนพยายามเข้าใจโลกหรือจักรวาลของตนเอง และจัดระเบียบความรู้ความเข้าใจเพื่อเป็นแนวทางหรือรูปแบบของการดำเนินชีวิต รวมทั้งใช้เป็นคำชี้แจงปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อเข้าใจและหาความหมายของปรากฏการณ์นั้น ๆ ความเข้าใจอันถ่องแท้สามารถจะบังเกิดขึ้นได้อย่างลึกลับจากจริยธรรมของความเห็นอกเห็นใจ หรือความเมตตากรุณา

จริยธรรมเมตตากรุณาตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ ความเห็นใจและความรู้ใจ แนวทางของการแสดงออกคือ การรู้สึกแทนและรู้สึกร่วมกับเขา เช่น รู้สึกว่าเป็นการดีที่ช่วยให้เขาได้เป็นอะไรที่เขาสมควรที่จะเป็น เป็นการดีที่ช่วยให้เขาเห็นว่า ตัวเขามิได้อยู่ตามลำพังแต่ผู้เดียว เป็นการดีที่ช่วยให้เขาได้สิ่งที่เขาควรจะได้รับ เพื่อความเจริญก้าวหน้าต่อไปในแนวทางของเขา และจากการที่คนได้ผ่านการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย ผ่านการแสวงหาความเห็นชอบและความเป็นที่เคารพนับถือ ผ่านการรู้คิดและการเข้าใจมาแล้ว เขาก็จะก้าวไปสู่จริยธรรมของความซาบซึ้ง

ความซาบซึ้งเป็นอารมณ์สุนทรีย์ที่ได้รับจากความบันเทิงใจ อันเกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองบางสิ่งบางอย่างที่มีความสำคัญ เป็นความรู้สึกนิยมชมชอบและเคารพนับถืออย่างลึกซึ้ง หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเคารพและการชื่นชมยินดีอย่างลึกซึ้งกับทุกคนและกับทุกสิ่งทุกอย่าง ควบคู่กับความรู้สึกอย่างลึกลับที่มีต่อความตระการของชีวิตนั้นประกอบกันเข้าเป็นจริยธรรมของความซาบซึ้ง คติสำคัญของจริยธรรมนี้มีอยู่ในรูปแบบของพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การกระทำสิ่งใด ๆ ที่ต้องการจะเพื่อให้มนุษย์ทั้งหลายได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์อันดีมีค่าซาบซึ้งใจ การไม่สะกดกันหรือตัดรอนธรรมชาติของมนุษย์ ตลอดถึงการพยายามช่วยเหลือมวลมนุษย์ให้ก้าวสูงขึ้นไปตามมาตราส่วนของพัฒนาการ จนกระทั่งถึงระดับสูงสุดคือ ความต้องการด้านสัจการแห่งตน (Self-actualization)

ระบบจริยธรรมที่ควบคู่กับความต้องการสัจการแห่งตน คือ ความเป็นมนุษย์ อันเป็นระดับสูงสุดที่คนสามารถแผ่ฝันให้ตนเองบรรลุถึงได้ ครั้นเมื่อบรรลุถึงแล้วก็จะได้ชื่อว่าเป็นคนมีพัฒนาการด้านจริยธรรมและศีลธรรม จริยธรรมของความเป็นมนุษย์ หรือมนุษยธรรมนี้ เป็นจริยธรรมที่คนให้คุณค่าแก่พฤติกรรมมนุษย์ที่เหมาะสมอันประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ ของจริยธรรมทั้งหลายทั้งปวงที่ผ่านวิวัฒนาการมาแล้วและแสดงออกภายใต้ค่านิยมทั่วไปด้านสัจการแห่งตน กล่าวคือ ณ ระดับจริยธรรมของความเป็นมนุษย์นี้ คนจะเชื่อว่าเป็นการเหมาะการควรที่จะไว้วางใจความดีที่แผ่ร่นอยู่ในคนทุกคน คนมี

ความเลื่อมใสศรัทธาต่อเผ่าพันธุ์ ต่อมนุษยชาติ คนมีการเสียสละซึ่งเป็นจริยธรรมที่สืบทอดมาจากจริยธรรมเสียสละ คนมีการให้คุณค่าแก่อิสรภาพและเสรีภาพในการกระทำ ซึ่งเป็นจริยธรรมแมคเคียเวลลี นอกจากนี้ก็ยังมี การสืบทอดจริยธรรมจากระดับสามของวิวัฒนาการ (จริยธรรมของการคล้อยตาม) ซึ่งเป็นความเชื่อที่ว่า แต่ละคนจะต้องเป็นคนร่วมกับมนุษยชาติทั้งหมด และจะต้องให้คุณค่าแก่คนอื่น ๆ ทุกคน นอกจากนี้ นับว่าเป็นความถูกต้องที่จะต้องมีความรู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง และจะต้องให้คุณค่าแก่พฤติกรรมใด ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกถึงคุณค่าที่ตนเองมีอยู่ เหล่านี้เป็นส่วนที่ได้จากจริยธรรมแสดงบทบาท ส่วนที่คนได้จากระดับห้าอันเป็นจริยธรรมการรู้จักคิด คือ การให้คุณค่าแก่ความรู้ทั้งหลายจริยธรรมที่หกคือ จริยธรรมความเมตตากรุณาช่วยให้เห็นคุณค่าของมนุษย์เป็นการเปิดเผยอำนาจของคนในการเผชิญกับความเป็นอยู่ เขาจะเห็นคุณค่าของการรู้จักการเห็นอกเห็นใจ ความกลัว ความโกรธ ความรัก ความซึ้ง การรู้ การเข้าใจ เขาเห็นคุณค่าของความเมตตากรุณาจากระดับที่เจ็ด อันเป็นการเห็นคุณค่าของโลกโดยส่วนรวม และทุกสิ่งทุกอย่างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต และเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมดก็คือ คนจะเห็นคุณค่าของการสงวนชีวิตและของสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อชีวิต เขาจะเห็นคุณค่าของชีวิตตนเองในฐานะที่เป็นหนทางไปสู่จุดหมายปลายทางที่ช่วยให้ชีวิตดำรงคงอยู่ต่อไปอีก และคนจะให้คุณค่ากับสิ่งทั้งหลายที่ช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นว่า คนทั้งหลายที่จะเกิดมานั้น จะมีโอกาสที่จะบรรลุถึงสัจการแห่งตน และมีโอกาสที่จะเป็นมนุษย์ และด้วยประการดังกล่าวมานั้น เราก็มາถึงที่สุดของเส้นทางวิวัฒนาการด้านจริยธรรมของคน

นอกจากนี้ Graves ให้ความเห็นว่ ระบบจริยธรรมที่เหมาะสมนั้น ต้องมีพื้นฐานอยู่บนอุปนิสัยของคน ต้องให้ความมั่นใจได้ว่าชีวิตคนจะคงอยู่ต่อไป จะต้องไม่กำหนดให้คนแสดงพฤติกรรมตรงกันข้ามกับธรรมชาติของเขา และเปิดโอกาสโดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ให้แต่ละคนชี้ว่า อะไรชอบด้วยจริยธรรม อะไรไม่ชอบด้วยจริยธรรม อะไรชอบด้วยศีลธรรม อะไรไม่ชอบด้วยศีลธรรม และได้ให้ตัวอย่างเพื่อความเข้าใจในบางประเด็นดังต่อไปนี้

พฤติกรรมที่มีชอบด้วยศีลธรรม หรือขัดศีลธรรมได้แก่ พฤติกรรมต่อไปนี้ เช่น

ก. พฤติกรรมที่แสดงออกโดยคนบางคนที่ต้องการให้อีกคนหนึ่ง แสดงพฤติกรรมที่เขายังไม่พร้อมที่จะแสดง

ข. พฤติกรรมที่ขัดขวางมิให้คนมีพัฒนาการหรือความเจริญออกงามขึ้นไปสู่ระดับที่สูงขึ้น เมื่อเขาพร้อมที่จะกระทำเช่นนั้น

ค. พฤติกรรม ณ ระดับที่สูงกว่า ที่สื่อให้เห็นว่า ผู้แสดงยังไม่เข้าใจจริยธรรมระดับที่ต่ำกว่า เช่น จะเป็นการมิชอบด้วยศีลธรรมในการที่จะเรียกร้องให้ผู้นำประเทศกานา สถาปนาประชาธิปไตยเช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกา

ง. การมุ่งหวังว่าชาวคองโกที่ไร้การศึกษา ขาดการเตรียมตัวพร้อมที่จะมีเสรีภาพ ตามที่เข้าใจกัน

จ. ผู้เป็นแม่ต้องการให้ลูกแสดงพฤติกรรมที่ลูกยังแสดงไม่ได้

ฉ. การหยุดยั้งมิให้เด็กหรือประเทศชาติเจริญก้าวหน้าต่อไปในขณะที่เด็กหรือคน ในชาติ กำลังเจริญก้าวหน้าไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

กล่าวโดยสรุปจากการวิเคราะห์ศึกษาแนวความคิดของ **Clare W. Graves** ใน เรื่องวิวัฒนาการของพฤติกรรมจริยธรรม ดังที่ได้นำเสนอมาโดยตลอดนั้น เป็นที่ชัดเจนว่า “ความเป็นมนุษย์” เป็นจริยธรรมระดับสูงสุด ซึ่งตรงกับบทวินิพนธ์ของท่าน พุทธทาสภิกขุ ตอนที่ว่า เป็นมนุษย์เป็นได้เพราะใจสูง เหมือนหนึ่งยุงมีดีที่แววขน ถ้าใจต่ำเป็นได้แต่ เพียงคน... แนวความคิดของ Graves จึงควรแก่การวิเคราะห์ศึกษาเพราะเหตุที่มีสาระ สำคัญที่สอดคล้องกันในเรื่องของความมีจิตใจ ณ ระดับสูงด้วยประการฉะนี้แล

* วิเคราะห์ศึกษาจากบทความเรื่อง

ON THE THEORY OF ETHICAL BEHAVIOR

ของ

Clare W. Graves, Ph.D.

Professor of Psychology

Union College

Schectady

New York

U.S.A.